

Elżbieta Marek

Wkład profesora Ryszarda Więckowskiego w rozwój polskiej pedagogiki wczesnoszkolnej

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (24-25), 357-372

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Elżbieta Marek

Wkład profesora Ryszarda Więckowskiego w rozwój polskiej pedagogiki wczesnoszkolnej

1. Krótki życiorys profesora Ryszarda Więckowskiego

Profesor Ryszard Więckowski urodził się 12 października 1935 roku w Kłobucku, gdzie ukończył w 1951 roku szkołę podstawową. Do szkoły średniej uczęszczał w Błoniu. Tam też uzyskał świadectwo dojrzałości Liceum Ogólnokształcącego w 1955 roku.

Bezpośrednio po ukończeniu szkoły średniej rozpoczął swoją pierwszą pracę zawodową jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Szymanowie koło Sochaczewa. W tym czasie uczęszczał w Rembertowie na zajęcia zorganizowane dla czynnych zawodowo, niewykwalifikowanych nauczycieli. W lipcu 1956 roku uzyskał świadectwo dojrzałości liceum pedagogicznego, które dawało kwalifikacje pedagogiczne do nauczania w szkołach podstawowych. Jako człowiek wciąż poszukujący, zainspirowany pracą z dziećmi postanowił podjąć studia pedagogiczne.

Jesienią 1956 rozpoczął dalszą edukację na Uniwersytecie Warszawskim. Studia pedagogiczne ukończył w czerwcu 1961 roku uzyskując dyplom magistra pedagogiki. Temat pracy magisterskiej przygotowywanej w Katedrze Historii Wychowania brzmiał: *„Poglądy pedagogiczne Józefa Lipińskiego”*. Ten okres życia Profesor wspomina następująco: *„miałem szczęście, że w swojej biografii studenckiej, nauczycielskiej i naukowej zetknąłem się z uczonymi i ludźmi naprawdę Wielkimi tej Epoki. Słuchałem wykładów lub uczestniczyłem w seminariach Kazimierza Ajdukiewicza, Tadeusza Kotarbińskiego, Stanisława i Marii Ossowskich, Władysława Tatarkiewicza, Romana Ingardena, słuchałem także wykładów z filozofii moralnej Karola Wojtyły, uczestniczyłem w seminariach Bogdana Nawroczyńskiego i Kazimierza Sośnickiego, a nawet poznałem i słuchałem wykładu Jana Piageta... Wiele w owym czasie jeszcze nie rozumiałem, ale wiedziałem jedno, że obcuje z Wielkością. Był to kontakt epizodyczny, a pozostawił trwałą ślad”*.

Już jako student IV roku Wydziału Pedagogicznego Ryszard Więckowski został zatrudniony w charakterze asystenta naukowo – badawczego w Instytucie Pedagogiki w Warszawie. W latach 1963 – 1966 przygotowywał dysertację doktorską opartą na badaniach eksperymentalnych, prowadzonych w kilku szkołach podstawowych. W tym czasie powstało około 50 publikacji. Były to rozprawy i artykuły naukowe oraz artykuły popularno – naukowe dotyczące intensyfikacji pracy uczniów w procesie nauczania, projektowania badań eksperymentalnych, integracji zespołu klasowego, możliwości zastosowania wybranych metod, form pracy oraz środków dydaktycznych w procesie edukacyjnym, a także kształcenia języka uczniów. Wśród tych publikacji znalazły się także recenzje książek z zakresu dydaktyki, pedagogiki, nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego. Ryszard Więckowski przedstawił Radzie Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pracę doktorską na temat „Zapobieganie opóźnieniom w nauce przez intensyfikację pracy uczniów w procesie nauczania” i uchwałą Rady Wydziału tegoż Uniwersytetu z dnia 18 grudnia 1967 roku uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych.

Profesor Ryszard Więckowski redagował wiele czasopism. W latach 1963 – 1972 był sekretarzem redakcji czasopisma „Klasy Łączone”, następnie od 1973 roku redaktorem działu w czasopiśmie „Zbiorna Szkoła Gminna”. W latach 1977 – 1980 był redaktorem w czasopiśmie „Ruch Pedagogiczny”, od 1978 roku członkiem Komitetu Redakcyjnego „Wychowania w Przedszkolu” i wielu innych lokalnych czasopism obejmujących swoim zainteresowaniem problematykę wczesnoszkolną. Od 1 stycznia 1977 do 1983 roku był redaktorem naczelnym czasopisma ZNP „Nauczanie Początkowe”. Od marca 1984 roku do marca 2002 roku pełnił funkcję redaktora naczelnego czasopisma „Życie Szkoły”.

Od roku 1972 do 1986 Profesor Ryszard Więckowski był zatrudniony w Instytucie Programów Szkolnych na stanowisku Kierownika Zakładu Wychowania i Kształcenia Początkowego. W tym czasie przygotowywał wspólnie z zespołem reformę wychowania przedszkolnego i nauczania początkowego obejmującą programy i podręczniki. Był także odpowiedzialny za wdrażanie reformy. Lata te, to czas opracowywania teorii programu szkolnego oraz przygotowań do habilitacji. Od początku swej pracy naukowej do roku 1974 Ryszard Więckowski opublikował około 125 rozpraw i artykułów naukowych i popularnonaukowych, a także recenzji. Teksty te zamieszczane były między innymi w „Kwartalniku Pedagogicznym”, „Chowannie”, „Nauczycielu i Wychowaniu”, „Nowej Szkole”, „Ruchu Pedagogicznym”. W tym czasie zostały także wydane cztery mono-

¹ R. Więckowski, Działalność terapeutyczna we współczesnej pedagogice wczesnoszkolnej, (W:) Funkcje zabaw w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej pod red. K. Duraj – Nowakowej i B. Muchackiej, Kraków 1998, s. 22.

grafie Jego autorstwa. Były to książki: „Zapobieganie opóźnieniom w nauczaniu początkowym”, Warszawa 1968, PZWS, ss. 160; „Intensyfikacja pracy uczniów w nauczaniu początkowym” Warszawa 1972, PZWS, ss. 204; „Zarys skutecznej organizacji uczniów w nauczaniu początkowym” Warszawa 1973, PZWS, ss. 204; „Problem indywidualizacji w nauczaniu” Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1973, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 236.

W 1974 roku Ryszard Więckowski przedstawił na Uniwersytecie w Toruniu rozprawę habilitacyjną na temat „Zarys skutecznej organizacji pracy uczniów w nauczaniu początkowym”. Jak pisze Jan Kulpa: „Dr Ryszard Więckowski wykazał w przedstawionej rozprawie pełną znajomość rozległej problematyki pedagogicznej, opanowanie metodologii badań naukowych, gruntowne zrozumienie problematyki nauczania początkowego. Znajomość ta nacechowana jest twórczością, dr R. Więckowski bowiem wybiega poza uznane poglądy, szuka nowych lepszych rozwiązań i znajduje je, umie dostrzegać i określać problemy ważne i przydatne, umie dochodzić do uogólnień i wskazywać sposoby ich stosowania. Dr Ryszard Więckowski przedstawia się jako twórczy pracownik naukowy. Trzeba przy tym zwrócić uwagę, na drogę naukową dr. R. Więckowskiego: większość swoich licznych prac skupił dokoła nauczania początkowego, a w tej najbliższej mu dziedzinie przejawiały się rozwój: coraz docieklwsze badania, coraz gruntowniejsze rozważania, coraz nowsze, przydatniejsze projekty rozwiązań”².

Dnia 24 września 1974 roku Rada Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu nadała Ryszardowi Więckowskiemu stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki.

W latach 1986 - 1990 Ryszard Więckowski był zatrudniony w Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie na stanowisku Kierownika Zakładu Nauczania Początkowego. Opracowywał wówczas programy kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Swoje koncepcje w tej dziedzinie realizował organizując na szczeblu centralnym różne formy doskonalenia nauczycieli, prowadząc prace badawcze poświęcone doskonaleniu nauczycieli, jednocześnie pracując jako wykładowca na wyższych uczelniach. Były to: Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (1972 – 1975), WSP im. Jana Kochanowskiego (obecna Akademia Świętokrzyska) w Kielcach oraz Filia tej Uczelni w Piotrkowie Trybunalskim (1978 – 2002), Uniwersytet Wrocławski (1981 – 1992), Uniwersytet Gdański (1981 – 1992), WSP TWP w Warszawie (1993 – 1995), Uniwersytet Łódzki (1990 – 2002), WSP ZNP w Warszawie (1995 – 2002).

W 1985 roku Ryszard Więckowski otrzymał tytuł naukowy profesora. Od 1990 – 2002 roku pracował na stanowisku profesora zwyczajnego w Uniwersytecie

² J. Kulpa, Ocena dorobku naukowego dra Ryszarda Więckowskiego oraz rozprawy habilitacyjnej na temat „Zarys skutecznej organizacji pracy uczniów w nauczaniu początkowym”, materiały archiwalne.

Łódzkim, gdzie w 1991 roku został kierownikiem Katedry Pedagogiki Przedzszkolnej i Wczesnoszkolnej. W tym czasie opracował oryginalną koncepcję kształcenia studentów łódzkich w zakresie Pedagogiki Wieku Dziecięcego. Był na liście resortowych ekspertów, rzeczoznawców do oceny podręczników szkolnych i środków dydaktycznych do wychowania i nauczania wczesnoszkolnego. Jego dorobek obejmuje 22 prace o charakterze monograficznym oraz ponad 500 artykułów i rozpraw. Był promotorem kilkuset prac magisterskich i kilkunastu rozpraw doktorskich.

Za swe osiągnięcia został odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Zasługi (1972), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1974), Złotym Krzyżem Zasługi (1980), Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski (1988), Złotą odznaką ZNP (1998), Odznaczeniem za Zasługi dla Kielecczyzny (1980), Medalem im. A. Frycza Modrzewskiego - odznaczenie za zasługi dla Ziemi Piotrkowskiej (1997), Odznaczeniem za zasługi dla Miasta Łodzi (1998).

Profesor Ryszard Więckowski zmarł 22 marca 2002 roku. Przez całe swoje życie był oddany nauce, studentom, nauczycielom.

Analizując dorobek Profesora pod kątem jego wpływu na rozwój polskiej pedagogiki wczesnoszkolnej można stwierdzić, że:

1. Był twórcą wielu niekonwencjonalnych rozwiązań w zakresie metodyki nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego, a także autorem koncepcji pedagogiki wczesnoszkolnej.
2. Opracował wiele oryginalnych koncepcji kształcenia i doskonalenia nauczycieli klas początkowych.

Twórczość Profesora Ryszarda Więckowskiego zasługuje na odrębną monografię. Jego osiągnięcia to temat na niejedną pracę magisterską czy rozprawę doktorską. W niniejszej publikacji zaprezentuję je w dużym skrócie, uwzględniając szczególnie okres transformacji.

2. Koncepcja pedagogiki wczesnoszkolnej

Oceniając dorobek Ryszarda Więckowskiego 5 czerwca 1974 roku Jan Kulpa stwierdza: „*W rozprawach i artykułach Autor omawia lub często nawiązuje do koncepcji nauczania początkowego. Sprawa to o dużym znaczeniu, aktualna, a narosło dookoła niej wiele nieporozumień, które muszą być rozwiązane. Koncepcja dr. Ryszarda Więckowskiego preferuje zadania opiekuńczo – wychowawcze i sprawnościowe w stosunku do poznawczych, ukazując równocześnie konkretyzację tego układu zadań w treściach początkowego kształcenia uczniów i organizacji wychowania oraz nauczania początkowego, przewidując między innymi pewną elastyczność systemu klasowo – lekcyjnego, indywidualizację*

*w procesie nauczania i wychowania, pracę wyrównawczą w zastosowaniu do uczniów, których poziom na jej potrzebę wskazuje, a także nową strukturę planu nauczania*³.

Drugi z recenzentów w przewodzie habilitacyjnym, wówczas jeszcze doktora Ryszarda Więckowskiego, profesor Stefan Wołoszyn wyraził następującą opinię: „Doktor Ryszard Więckowski należy do naszych poważnych specjalistów i badaczy problematyki dydaktyczno – wychowawczej okresu wczesnoszkolnego. Jego dorobek naukowy w tej dziedzinie jest wyraźnie znaczący w polskiej pedagogice, a w ostatnich latach wybijający się. (...) Stwierdzając, że dr R. Więckowski koncentruje swoją uwagę badawczą przede wszystkim na problematyce dydaktyczno – wychowawczej propedeutycznego okresu nauczania szkolnego, musimy zaakcentować, iż jego twórczość naukowa daleka jest od – tak często w takich przypadkach – wąskiego metodyzmu. Wręcz odwrotnie – główny wysiłek Autora idzie w kierunku wypracowania i zarysowania systemu dydaktyczno – wychowawczego, takiego systemu, który byłby dostatecznie nowoczesny, w czym pomoc powinny współczesne nauki prakseologiczne i współczesna teoria organizacji, jak i szczególnie efektywny z punktu widzenia pedagogicznego, tzn. taki, który by możliwie skutecznie nie dopuszczał lub likwidował niepowodzenia szkolne”.

Profesor Ryszard Więckowski przez cały czas swych naukowych poszukiwań zmierzał do podniesienia rangi nauczania początkowego. Pod koniec lat osiemdziesiątych, w 1989 roku pisał: „Pedagogika wczesnoszkolna rozpoczyna stopniowo swój „autonomiczny żywot” wśród nauk pedagogicznych. Wzrasta liczba pracowników naukowych zajmujących się profesjonalnie problematyką pracy pedagogicznej z dzieckiem w młodszym wieku szkolnym. Dalszy rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej, jako subdyscypliny pedagogicznej, wymaga naukowego jej uprawiania, zgodnie ze współczesnymi wymogami metodologicznymi”⁴.

W „Pedagogice wczesnoszkolnej” Profesor Ryszard Więckowski pisze „Wprowadzenie i upowszechnienie określenia „pedagogika wczesnoszkolna” zobowiązuje osoby zajmujące się profesjonalnie problematyką pracy z dzieckiem w młodszym wieku szkolnym nie tylko do formułowania zaleceń o charakterze instrumentalnym, wyprowadzonych z badań lub też własnych doświadczeń, ale przede wszystkim do formułowania teorii czy systemów teoretycznych określających na podstawach naukowych racjonalne zasady działań pedagogicznych. Pedagogika wczesnoszkolna, jako subdyscyplina nauk pedagogicznych, zobowiązuje do analizy faktów i zjawisk

³ Tamże.

⁴ S. Wołoszyn, Ocena dorobku naukowego dra Ryszarda Więckowskiego ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy habilitacyjnej pt. „Zarys skutecznej organizacji pracy uczniów w nauczaniu początkowym”. Warszawa 12 maja 1974, materiały archiwalne.

⁵ R. Więckowski, Orientacje metodologiczne we współczesnej pedagogice wczesnoszkolnej, „Życie Szkoły” 7/1989, s. 388.

*w kontekście działalności dziecka w młodszym wieku szkolnym w sposób naukowy, tzn. w sposób uwzględniający metodologiczne zasady konstruowania teorii naukowych czy też systemów teoretycznych*⁶”.

Pedagogikę wczesnoszkolną Profesor Ryszard Więckowski sytuuje w nurcie współczesnej humanistyki, podkreślając konieczność spojrzenia na rzeczywistość edukacyjną z możliwie szerokiej perspektywy. Pedagogika w swojej istocie jest nauką humanistyczną, zajmuje się bowiem człowiekiem. Jednak Profesor dostrzegał, iż w pod koniec lat osiemdziesiątych uczestniczyliśmy w procesie „ścierania się” dwóch orientacji pedagogicznych: „orientacji podmiotowej”, nastawionej na dziecko oraz „orientacji przedmiotowej”, opartej na teorii urabiania, modelowania, kształtowania jednostki. Zdaniem Profesora w piśmiennictwie pedagogicznym eksponowana jest dość często orientacja przedmiotowa – pytania naczelną dotyczą w szczególności sposobów i technik skutecznego działania, efektem tego jest podejście instrumentalne w uprawianiu pedagogiki. W pedagogice humanistycznej natomiast pytania naczelną dotyczą przede wszystkim człowieka – Kim jest dziecko i człowiek? Wykorzystując dorobek filozofii, psychologii i innych nauk profesor poszukuje swoistych „paradygmatów metodologicznych” czyniąc to w taki sposób, by „dane zagadnienie zyskało merytorycznie nowe oświetlenie”⁷. Każda z nauk o człowieku daje o nim jakąś prawdę, zauważa Profesor, niemniej jednak człowiek jest „wielowymiarowy” i nie daje się rozpatrywać w obrębie specjalistycznych subdyscyplin naukowych. Taką ponadspecjalnościową dyscypliną naukową była dla Profesora filozofia człowieka, która stanowiła dla niego podstawową przesłankę teoretyczną współczesnej pedagogiki humanistycznej. Dlatego tak wiele miejsca poświęcił filozoficznym koncepcjom człowieka⁸. Oprócz wiedzy filozoficznej Profesor wykorzystuje także dorobek myśli psychologicznej⁹. Paradygmaty metodologiczne dotyczące aktywności człowieka, jego rozwoju i stosunków ze światem zewnętrznym były źródłem twórczej inspiracji metodologicznej w uprawianiu pedagogiki wczesnoszkolnej¹⁰.

W kontekście rozważań filozoficznych i psychologicznych Profesor stawia następujące problemy dotyczące pracy pedagogicznej z dzieckiem w młodszym wieku szkolnym: Kim jest dziecko w młodszym wieku szkolnym, będące obiektem zainteresowań pedagogiki wczesnoszkolnej? Jaki jest sens istnienia dziecka

⁶ R. Więckowski, *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1995, s. 9.

⁷ R. Więckowski, *Orientacje metodologiczne...*, *Życie Szkoły* 7/1989, s. 389.

⁸ R. Więckowski, (II), *„Życie Szkoły”*, 8/1989, s. 452. *Orientacje metodologiczne we współczesnej pedagogice wczesnoszkolnej*

⁹ R. Więckowski, *Źródła aktywności edukacyjnej dziecka*, *„Życie Szkoły”* 6/1993 i 7/1993.

¹⁰ Na tej podstawie oparta jest koncepcja integracji Ryszarda Więckowskiego. Szerzej na ten temat Profesor wypowiada się w artykule pt. *Geneza współczesnej koncepcji integracji edukacji wczesnoszkolnej*, *„Ruch Pedagogiczny”* 1-2/ 1999, s. 91 – 98.

w systemie edukacji początkowej? Jaki jest sens mniejszego lub większego uczestniczenia dziecka w organizowanym procesie edukacyjnym?¹¹

Pytania takie pedagogika wczesnoszkolna rzadko formułowała. Zdaniem Profesora należy je stawiać i podejmować próby odpowiedzi na nie. Profesor nie udziela też szczegółowych odpowiedzi, ale w następujących zdaniach określa przyjętą przez siebie filozofię edukacji dziecka:

„Każda „ludzka działalność” ma charakter sensowny, ma określone znaczenie dla podmiotu działającego. Formą istnienia dziecka w młodszym wieku szkolnym jest aktywność. Aktywność zaś jest jego naturalną skłonnością, istotą. Istotę swoją urzeczywistnia w swojej twórczości dziecięcej, czyli w wychodzeniu poza dostarczone informacje. Swoistą formą układania się dziecka ze światem czy też otaczającą go rzeczywistością społeczno – przyrodniczą jest system znaków mających dlań określone znaczenie. Tak więc samorealizacja, samourzeczywistnianie się osoby dziecka, co jest podstawowym założeniem pedagogiki humanistycznej, dokonuje się w akcie aktywnego tworzenia określonych obiektów mających w sensie intencjonalnym wartość dla dziecka. To zaś z kolei w sensie subiektywnym uzasadnia sensowność jego udziału w procesie edukacyjnym. Brak możliwości samorealizacji własnej osoby kompensuje dziecko swoistymi zachowaniami obronnymi – biernością, postawą adaptacyjną i konformistyczną, apatią, frustracją a także zachowaniami niszczyielskimi, destrukcyjnymi oraz postawą swoistej ucieczki od świata zewnętrznego”¹².

Profesor Ryszard Więckowski dostrzegał, że dorobek pedagogiki wczesnoszkolnej w ujęciu ilościowym jest znaczny. Powstało bowiem wiele publikacji odzwierciedlających badany fragment rzeczywistości pedagogicznej. Analizując te prace, starając się zrozumieć istotę współczesnego stanu rozwoju pedagogiki wczesnoszkolnej, Profesor wyodrębnił używając konwencjonalnego nazewnictwa podejście przednaukowe i naukowe. W podejściu przednaukowym zaś podejście doświadczalne, informacyjne – popularyzatorskie i konkretyzacyjne. Uprawianie pedagogiki wczesnoszkolnej w sposób naukowy wymaga, zdaniem Profesora, określonej teorii, czyli spójnych, logicznych zespołów twierdzeń, mniej lub bardziej ogólnych, wyjaśniających określone zależności między zjawiskami¹³. Oznacza to stałą dążność nie tylko do opisu badanej rzeczywistości, ale przede wszystkim do jej wyjaśniania, czyli poszukiwania odpowiedzi na pytanie: Dlaczego? Teoria we właściwym rozumieniu jest „drogowskazem” praktycznego działania. Wśród podejść naukowych Profesor Ryszard Więckowski wyróżnił trzy warianty: podejście czynnikowe, funkcjonalne i zaksjomatyzowane. Badania Profesora Więckowskiego, dotyczące paradygmatów edukacyjnych, usytuowa-

¹¹ R. Więckowski, Orientacje metodologiczne ..., *Życie Szkoły*” 8/1989, s. 462.

¹² Tamże, s. 462.

¹³ Tamże, s. 393.

ne były w podejściu aksjomatyzowanym, które wyróżnia się klasę przesłanek i klasę wniosków, logicznie wynikających z przesłanek. Określenia stosunków wynikania w obrębie przyjętych przesłanek i wynikających zeń wniosków jest aksjomatyzacją teorii.

Tworząc teorię, Profesor Ryszard Więckowski wielokrotnie powracał do historycznych uwarunkowań współczesnych koncepcji edukacyjnych. Dostrzegał, że każda koncepcja edukacyjna, mniej lub bardziej klarowna, musi mieć „atrybuty historyczności”. Musi więc wskazywać na genezę danej koncepcji, jej historyczny rozwój, elementy funkcjonalne i niefunkcjonalne, a także musi określać w sposób ewidentny wkład twórczy we współczesnym kształcie merytorycznym i werbalnym danej koncepcji. Tak więc każda koncepcja edukacyjna nosząca znamiona oryginalności i nowoczesności, musi być swoistą formą reorganizacji dotychczasowej wiedzy, mającej swoje „historyczne korzenie”¹⁴. Do owych historycznych korzeni niejednokrotnie wracał Ryszard Więckowski przypominając o ideach Oświecenia w Polsce, działalności Komisji Edukacji Narodowej, koncepcjach: Jana Henryka Pestalozziego, Korola Linkego, Celestyna Freineta, Owidiusza Decrol’ego, Jana Władysława Dawida, Marii Montessori i wkładzie w rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej jako nauki wielu polskich pedagogów żyjących w XIX i XX wieku.¹⁵

Podstawową zasadą kreującą rzeczywisty postęp edukacyjny jest ciągłość i zmiana, a nie zmiana bez ciągłości. W pierwszym przypadku oznacza analizę elementów funkcjonalnych i niefunkcjonalnych danej koncepcji w rozwoju historycznym, wzmacnianie czy stymulację rozwoju elementów funkcjonalnych. Zburzenie wszystkiego i zbudowanie od początku jest regresem. Obecne założenia tzw. reform edukacyjnych, jak dostrzegał Profesor, oparte są w wielu przypadkach na zmianie bez ciągłości historycznej i funkcjonują w „teoretycznej próżni”. Tak więc powrót do historycznych korzeni w rozwoju współczesnych koncepcji czy założeń edukacyjnych jest podstawowym problemem metodologicznym dalszego uprawiania naukowej pedagogiki¹⁶.

W trosce o właściwą interpretację założeń reformy edukacji Profesor Ryszard Więckowski zorganizował w listopadzie 1999 roku w Filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim konferencję na temat „Edukacja wczesnoszkolna w kontekście reformy systemu szkolnego”. We wstępie publikacji, w której znalazły się wygłoszone na konferencji teksty Profesor Ryszard Więckowski

¹⁴ R. Więckowski, Historyczne źródła współczesnych koncepcji edukacyjnych, „Nowa Szkoła” 8/1993, s. 464–465.

¹⁵ R. Więckowski, Rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej jako nauki, „Życie Szkoły” 6 i 7/1991; Rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej jako nauki, „Życie Szkoły” 3/1998; Kontrowersje wokół integracji edukacji wczesnoszkolnej, „Życie Szkoły” 4/1995.

¹⁶ Tamże, s. 467.

piisał: „Uczelnie wyższe, szczególnie pedagogiczne, przygotowują nauczycieli do pracy w systemie szkolnym. Nie mogą więc być nieobecne w procesie urzeczywistniania zmian systemowych w edukacji. Wspomniana konferencja miała w zamyśle wymianę poglądów, refleksji, doświadczeń związanych zarówno z samą istotą merytoryczną wprowadzanej reformy, jak i w tym kontekście miała w zamyśle wymianę doświadczeń związanych z udziałem szkolnictwa wyższego w przygotowanej i urzeczywistnianej reformie¹⁷”.

3. Koncepcje kształcenia i doskonalenia nauczycieli

Problem kształcenia nauczycieli uważał profesor Ryszard Więckowski za zasadniczą sprawę reformy szkolnej. Już w 1962 roku w jednym ze swych pierwszych artykułów, który ukazał się na łamach „Głosu Nauczycielskiego” pisał, że dobry nauczyciel jest „mózgiem” i „duszą” szkoły¹⁸. Zagadnienie kształcenia nauczycieli i ich funkcjonowania w zawodzie jest wciąż obecne w twórczości Profesora.

W związku z mającą wejść w życie w 1978 roku reformą Profesor Ryszard Więckowski był zaangażowany w prace przygotowawcze nad uruchomieniem specjalistycznego kształcenia nauczycieli nauczania początkowego. Formułowano różne koncepcje w tym zakresie, a mianowicie kształcenie nauczycieli specjalistów nauczania początkowego, kształcenie specjalistów przedmiotowych, kształcenie dwukierunkowe, kształcenie nauczycieli nauczania początkowego w zakresie wybranych przedmiotów i wiele, wiele innych. W toku licznych analiz zdecydowano się na przyjęcie założenia o konieczności kształcenia nauczycieli specjalistów nauczania początkowego. Wstępna nazwa dla tego kierunku kształcenia brzmiała - pedagogika ze specjalnością nauczanie początkowe. Opracowane przez m.in. Ryszarda Więckowskiego i innych członków zespołu założenia kształcenia tego typu nauczycieli zostały zaakceptowane przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania w styczniu 1976 roku. Koncepcję tę oparto na wielu przesłankach m.in. zapewnienia integracji wychowania przedszkolnego z nauczaniem początkowym; wprowadzania na poziomie klas I – III integracji treści kształcenia w obrębie siedmiu przedmiotów nauczania, jak i integrację organizacyjną (bez sztywnego podziału na przedmioty w pracy dydaktyczno – wychowawczej nauczyciela); integracji systemu oddziaływań wychowawczych i dydaktycznych; wszechstronnego rozwoju uczniów; integracji funkcji: opiekuńczej, kształcącej, profilaktyczno – wyrównawczej i wychowawczej w nauczaniu początkowym,

¹⁷ E. Marek, R. Więckowski, (red.), Edukacja wczesnoszkolna w kontekście reformy systemu szkolnego, Piotrków Trybunalski 2000, s. 9.

¹⁸ R. Więckowski, Jak kształcimy nauczycieli?, „Głos Nauczycielski” 24/1962.

integracji osobowości dziecka. Te założenia może spełnić jeden nauczyciel specjalista, który powinien przejść w toku postępowania rekrutacyjnego na studia pedagogiczne specjalne badania dotyczące poprawności wymowy, sprawności fizycznej, stosunku do dziecka, umiejętności nawiązywania z nim kontaktu itp.¹⁹. Koncepcja ta zakładała, że studia powinny być organizowane we wszystkich WSP i w kilku wybranych uniwersytetach, mają trwać cztery lata, później czas ten wydłużono do lat pięciu. Przewidziano także zorganizowanie w uczelniach jednostek naukowo – dydaktycznych (zakłady, ewentualnie instytuty i wydziały), które stworzą właściwe warunki do rozwoju zarówno cech osobowościowych, jak i instrumentalnych kandydatów na nauczycieli. W programie studiów uwzględniono dwa bloki przedmiotowe: dyscypliny społeczne i ogólnopedagogiczne i szeroko pojętą metodykę nauczania i wychowania w klasach początkowych. Dużą rolę przywiązywano także do kształtowania umiejętności pedagogicznych kandydatów na nauczycieli. Nauczyciel wykształcony zgodnie z tą koncepcją był przygotowany do pełnienia dodatkowo funkcji pedagoga szkolnego, wizytatora – metodyka przedmiotowego nauczania początkowego, mógł być także pracownikiem poradni wychowawczo – zawodowej (obecnie psychologiczno – pedagogicznej) oraz zasilił kadry pedagogów teoretyków. Jak dostrzegamy koncepcja była skonstruowana niezwykle logicznie, miała solidne podstawy teoretyczne i prakseologiczne. Wiele jej wątków odnajdujemy po latach we współczesnych koncepcjach kształcenia nauczycieli.

Podczas trwających na początku lat dziewięćdziesiątych dyskusji na temat kształcenia nauczycieli Profesor Ryszard Więckowski także przedstawił i wdrożył w życie własną propozycję w tym zakresie. Była to nowa specjalność edukacyjna – Pedagogika Wieku Dziecięcego, obejmująca edukację przedszkolną i wczesnoszkolną. W związku z propozycją ograniczenia edukacji nauczycielskiej do trzyletnich kolegów Profesor ostrzegał, że pomysł ten stanowi regres w stosunku do obecnego systemu kształcenia nauczycieli. *„Rozwój małego dziecka, mający wpływ na całą biografię edukacyjną wymaga udziału profesjonalistów, a nie dyletantów. Profesjonalne zaś kształcenie wymaga odpowiedniego poziomu naukowego, a nade wszystko czasu. (...) Błędy edukacyjne popełnione w tym okresie są nie do naprawienia. Stąd też kandydat na nauczyciela dziecka w wieku przedszkolnym i młodszoszkolnym musi mieć szczególnie wysokie kwalifikacje pedagogiczne, psychologiczne, filozoficzne, a także merytoryczne. Te zaś mogą zapewnić szerokoprofilowe studia”*²⁰. Plan studiów realizowanych na

¹⁹ R. Więckowski, Pedagogika ze specjalnością nauczanie początkowe w systemie kształcenia nauczycieli, „Nauczyciel i Wychowanie”, 1976, nr 4, s. 80 – 83.

²⁰ R. Więckowski, Pedagogika wieku dziecięcego – nowa specjalność edukacyjna, „Życie Szkoły” 9/1992, s. 515 – 516.

Uniwersytecie Łódzkim odzwierciedla koncepcję merytoryczną. Projekt ten osadzony jest w szerokim nurcie współczesnej humanistyki. Okres wieku dziecięcego ujmowany jest całościowo, w sensie organizacyjnym zakłada się autentyczną integrację edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Stąd też przedmioty tzw. specjalistyczne, w sensie treściowym uwzględniają zagadnienia pracy od przedszkola po klasy początkowe np. edukacja językowa dotyczy metod pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Struktura studiów obejmuje pięć bloków treściowych. Są to: podstawy współczesnej humanistyki, podstawy nauk pedagogiczno – psychologicznych, podstawy treściowe specjalności edukacyjnej, zagadnienia fakultatywne, zagadnienia uzupełniające. Idea ta okazała się niezwykle nowoczesna, odpowiadająca współczesnym tendencjom w pedagogice światowej, a wyprzedzająca polskie zamierzenia o co najmniej dziesięć lat. W 2002 roku bowiem podjęto dyskusje na temat „Sześciolatek w szkole czy w przedszkolu?” mającą na celu m.in. wprowadzenie sześciolatek do systemu obowiązkowej edukacji oraz w związku z tym wypracowanie koncepcji przygotowania nauczycieli przedszkoli do pracy w nowych warunkach²¹. Nauczyciele studiujący na Wydziale Nauk o Wychowaniu na specjalności Pedagogika Wieków Dziecięcego są już od dziesięciu lat do takiej pracy przygotowywani.

Profesor Ryszard Więckowski dbał o to, aby edukacja nauczycieli była skuteczna. Swoje doświadczenia, przemyślenia i wyniki badań sondażowych opublikował w książce *„Edukacja nauczycielska w zakresie pedagogiki wczesnoszkolnej”*. Profesor dostrzegał, że *„Rozwój nauczyciela w zawodzie ma zarówno charakter indywidualny, jak i ciągły. Oznacza to między innymi, że każdy nauczyciel ma indywidualną drogę rozwoju zawodowego. Instytucje kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli w sposób swoisty ujawniają istniejące potencjalnie możliwości tychże nauczycieli czy kandydatów na nauczycieli, zapewniają im możliwie „bezkolizyjny” rozwój. Zewnętrznym wskaźnikiem rozwoju zawodowego nauczycieli są umiejętności pedagogiczne. Rozwój zaś jest postępowy wówczas, kiedy jest określany dodatnio w świetle określonych kryteriów pedagogiczno – psychologicznych oraz społecznych²².”* W pierwszej części książki zostały zaprezentowane wyniki badań, jakimi objął 85 nauczycieli. Badani zostali poproszeni o przygotowanie pisemnej wypowiedzi na temat: *„Moja praca pedagogiczna – osiągnięcia i trudności”*. Wypowiedzi badanych nauczycieli skłoniły Profesora do dwóch refleksji, które bardzo często powtarzał: *„skuteczna praca pedagogiczna nie może odbywać się w „nerwowej atmosferze”, środowisko szkolne, a i nie*

²¹ K. Kamińska, E. Marek, Sześciolatek w szkole czy w przedszkolu, *„Życie Szkoły”* 9/2002, s.569 – 571; E. Marek, O pomyślny start ucznia w szkole, *„Życie Szkoły”* 1/2003, s. 56 – 62.

²² R. Więckowski, *Edukacja nauczycielska w zakresie pedagogiki wczesnoszkolnej*, Warszawa 1994, s. 10.

tylko, musi zapewniać nauczycielowi swoisty „komfort psychiczny”. Nauczyciel bowiem „podenerwowany” nie będzie mógł prowadzić pracy edukacyjnej w „zdrowej” atmosferze. (...) Ocena pracy nauczyciela jest szczególnie istotnym czynnikiem współtworzącym atmosferę w środowisku szkoły. Bez „zdrowej” zaś atmosfery psychicznej nie ma efektów nie tylko wychowawczych, lecz także dydaktycznych. Tak więc diagnozowanie osiągnięć pedagogicznych nauczyciela w formie oceny powinno preferować nadrzędną wartość – pomoc nauczycielowi w ewentualnie napotykanych trudnościach wychowawczo – dydaktycznych²³.

W rozdziale zatytułowanym „Treść i organizacja edukacji nauczycielskiej” Profesor analizuje dobór i układ treści kształcenia nauczycieli, niektóre sposoby uprawiania pedagogiki wczesnoszkolnej oraz zajęcia dydaktyczne w systemie kształcenia nauczycieli. W końcowej części tego rozdziału sformułowane zostały podstawowe przesłanki modernizacji kształcenia nauczycieli. Zdaniem Profesora należy podjąć określone „wysiłki umysłowe”, aby skonstruować klarowny i naukowo komplementarny system teoretyczny pracy pedagogicznej z dzieckiem w młodszym wieku szkolnym. Jakość kształcenia pedagogicznego warunkują ludzie, należy zatem, aby zdobyć tych szczególnie uzdolnionych i zainteresowanych, stworzyć dla tych osób „atrakcyjną ofertę”, także materialną. W proces nowoczesnego kształcenia kadr trzeba inwestować. W procesie kształcenia nauczycieli należy preferować konwersatoria, seminaria, zespoły dyskusyjne nie tylko wykłady i ćwiczenia. Należy przechodzić od systemu „kształcenia przedmiotowego” na rzecz „kształcenia całościowego”. Ważna w systemie kształcenia nauczycieli jest praktyka edukacyjna. Potrzebne są zatem „szkoły laboratoria” promujące nowe, oryginalne koncepcje i idee pedagogiczne.

Rozdział ostatni omawianej pozycji zawiera współczesne problemy kształcenia i doskonalenia nauczycieli w zakresie pedagogiki wczesnoszkolnej. Profesor dostrzega, że kształcenie i doskonalenie nauczycieli przybiera często postać „skrajnego pragmatyzmu” czy też „instrumentalizmu”, co prowadzi do tzw. „percepcyjno – odtwórczej” postawy przyszłego nauczyciela. „*W związku z tym wyłania się potrzeba oparcia procesu kształcenia na następującym założeniu: najpierw rzetelna analiza określonych procesów pedagogicznych (np. procesu nabywania przez dziecko umiejętności językowych, istoty i warunków rozumienia tekstu literackiego, kształtowania się swoistej postawy dziecka itp.), a następnie prezentowanie określonych technik, instrumentów wspomagających dany proces²⁴*”. Tego typu ujęcie może stać się czynnikiem sprawczym tzw. postawy percepcyjno – wyjaśniającej, istotnego warunku wymaganego poziomu świadomości

²³ Tamże, s. 20.

²⁴ Tamże, s. 59.

mości pedagogicznej kandydata do pełnienia funkcji nauczyciela. W uprawianiu zawodu nauczycielskiego Profesor wyodrębnił trzy style: „styl przetrwania”, „styl ofert” i „styl rozwojowy”. Zewnętrznym wskaźnikiem pierwszego stylu jest bierność, stagnacja, drugi styl cechuje nastawienie na „oferowanie” czegoś innym ludziom. Charakterystyczną cechą trzeciego stylu jest nastawienie na rozwój. Można to ująć następująco: muszę się kształcić, czytać itp., abym mógł wystąpić wobec dzieci z „atrakcyjną ofertą pedagogiczną”.

I jeszcze jedna bardzo ważna sprawa związana z edukacją nauczycielską. Otóż w odniesieniu do specjalności pojawiło się wiele terminów: edukacja elementarna, kształcenie zintegrowane, edukacja wczesnoszkolna itp. Należy tu, jak twierdził Profesor, „rozróżnić dwie sprawy: nazwę przedmiotu studiów od nazwy formalnych kwalifikacji zawodowych. Co jest więc przedmiotem studiów? Odpowiedź jest prosta – określona dziedzina wiedzy. Co jest zaś dziedziną wiedzy? Odpowiedź – pedagogika określonego etapu rozwoju dziecka. Nazwą przedmiotu studiów może być: pedagogika przedszkolna, pedagogika wczesnoszkolna, pedagogika wieku dziecięcego²⁵”. Tak więc studiuje się dziedzinę nauki, a kwalifikacje są tego rezultatem.

Profesor Ryszard Więckowski nie pozostawał także obojętny wobec reformy edukacji wprowadzonej w 1999 roku. Choć często ją krytykował, tak naprawdę brał aktywny udział w jej urzeczywistnianiu. Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu MEN Profesor wspólnie z pracownikami Instytutu Nauk Pedagogicznych Akademii Świętokrzyskiej Filia w Piotrkowie Trybunalskim przygotował projekt Studiów Podyplomowych w zakresie „Kształcenia zintegrowanego z terapią pedagogiczną”, który zyskał uznanie MEN. Efektem było otrzymanie grantu na kształcenie 100 nauczycieli w roku 1999/2000. Studia te kontynuowane były w latach 2000/2001 oraz 2001/2002. Propozycja spotkała się z dużym zainteresowaniem nauczycieli. Łącznie przygotowano do pracy w nowym systemie około 300 osób. Warunkiem uczestnictwa było wykształcenie magisterskie i posiadanie dyplomu magistra pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej lub pedagogiki wieku dziecięcego. Głównym celem kształcenia było: przygotowanie nauczycieli do projektowania własnej pracy dydaktycznej, wychowawczej i terapeutycznej; wdrażanie do właściwej interpretacji integracji; wprawianie do diagnozowania i eliminowania zaburzeń w rozwoju poznawczym, społecznym i emocjonalnym; rozwijanie praktycznych umiejętności wychowawczych oraz umiejętności współpracy z rodzicami i środowiskiem społecznym²⁶. Profesor

²⁵ Tamże, s. 69.

²⁶ Kształcenie zintegrowane z terapią pedagogiczną. Założenia programowe Studiów Podyplomowych, red. E. Marek i R. Więckowski, Piotrków Trybunalski 2000. W efekcie studiów powstała także wspólna publikacja zawierająca artykuły nauczycieli akademickich i studentów: Kształcenie zintegrowane z terapią pedagogiczną w teorii i praktyce, pod red. E. Marek i R. Więckowskiego, Piotrków Trybunalski 2001.

Ryszard Więckowski prowadził na tych studiach zajęcia z przedmiotu „Konstruowanie programu nauczania”. Był to nie tylko wykład, lecz także ćwiczenia, których prowadzenie było dla Profesora inspiracją do napisania wielu artykułów na łamach „Życia Szkoły” w latach 1999 – 2001. Artykuły te porządkowały wiedzę nauczycieli na temat ich codziennej pracy pedagogicznej w nowym systemie edukacji. Tematyka ich dotyczyła m. in. konstruowania programu szkolnego, pedagogicznej interpretacji współczesnej koncepcji integracji, planowania pracy pedagogicznej nauczyciela, dokumentacji aktywności dziecka, terminologii w pedagogice wczesnoszkolnej, badania jakości kształcenia, ewaluacji systemu doskonalenia nauczycieli w Polsce, konstruowania planu rozwoju zawodowego nauczyciela, teoretycznych podstaw pracy nauczyciela, udziału nauczyciela w stymulowaniu rozwoju dziecka. Profesor Ryszard Więckowski był dla Nauczycieli i Czytelników tego pisma swoistym przewodnikiem.

4. Zamiast zakończenia

Doskonała znajomość problematyki oraz żarliwość w propagowaniu głoszonych idei wzbudzała podziw autorów, słuchaczy i rozmówców, tak pisze o Profesorze Jego wieloletnia współpracownica Ewa Moroz w telegramie kondolencyjnym do redakcji czasopisma „Życie Szkoły”. Nie było dla niego tematów tabu, ograniczeń czasu dyskusji lub grona słuchaczy, gdy chodziło o kształt obecnej reformy oświaty i dobro polskich dzieci. Takim Go zapamiętamy²⁷.

Tak jak Profesor w swoich wspomnieniach był dumny, że słuchał wykładów Wielkich Ludzi tej epoki, tak my, którym dane było codzienne obcowanie i przebywanie z Profesorem, możemy stwierdzić, iż mieliśmy szczęście spotykając na swej drodze życiowej Mistrza, spolegliwego opiekuna, służącego zawsze pomocą i inspiracją, a także zaangażowaniem w nasz naukowy rozwój.

Profesor przez całe swoje życie stał na straży „czystości pedagogiki”. Często swoje wystąpienia kończył ciekawymi myślami. A oto kilka złotych myśli Profesora:

1. Podstawą naukowego uprawiania pedagogiki jest język. Tymczasem współcześnie dbałość o precyzję językową w formułowaniu poglądów czy koncepcji pedagogicznych jest znikoma. Dominują sformułowania czy spektakularne zwroty dalekie od języka naukowego pedagogiki²⁸.
2. Nauka ma naturę kapryśną. Uczy raczej pokory niż pychy. Prawdziwa wielkość, a także dokonania reformatorskie wymagają skromności²⁹.

²⁷ W miesiącu pamięci, „Życie Szkoły” 9/2002, s. 515.

²⁸ R. Więckowski, Pedagogika naukowa czy pedagogika propagandy, „Życie Szkoły” 7/1997.

²⁹ R. Więckowski, Ewolucja systemu doskonalenia nauczycieli w Polsce, „Życie Szkoły” 3/2001, s. 135.

3. Czas się opanować i podnieść do rangi cnoty sensowność w uprawianiu pedagogiki oraz reformowaniu polskiego systemu edukacji narodowej³⁰.

Bibliografia:

1. Kamińska K., Marek E., Sześciolatek w szkole czy w przedszkolu, „Życie Szkoły” 9/2002.
2. Kulpa J., Ocena dorobku naukowego dra Ryszarda Więckowskiego oraz rozprawy habilitacyjnej na temat „Zarys skutecznej organizacji pracy uczniów w nauczaniu początkowym”, materiały archiwalne.
3. Kształcenie zintegrowane z terapią pedagogiczną. Założenia programowe Studiów Podyplomowych, red. E. Marek i R. Więckowski, Piotrków Trybunalski 2000.
4. Marek E., O pomyślny start ucznia w szkole, „Życie Szkoły” 1/ 2003.
5. Marek E., Więckowski R., Edukacja wczesnoszkolna w kontekście reformy systemu szkolnego, Piotrków Trybunalski 2000.
6. Marek E., Więckowski R., Kształcenie zintegrowane z terapią pedagogiczną w teorii i praktyce, Piotrków Trybunalski 2001.
7. Więckowski R., Działalność terapeutyczna we współczesnej pedagogice wczesnoszkolnej, (W:) Funkcje zabaw w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej pod red. K. Duraj – Nowakowej i B. Muchackiej, Kraków 1998.
8. Więckowski R., Edukacja nauczycielska w zakresie pedagogiki wczesnoszkolnej, Warszawa 1994.
9. Więckowski R., Ewolucja systemu doskonalenia nauczycieli w Polsce, „Życie Szkoły” 3/2001.
10. Więckowski R., Geneza współczesnej koncepcji integracji edukacji wczesnoszkolnej, „Ruch Pedagogiczny” 1-2/ 1999.
11. Więckowski R., Historyczne źródła współczesnych koncepcji edukacyjnych, „Nowa Szkoła” 8/1993.
12. Więckowski R., Jak kształcimy nauczycieli?, „Głos Nauczycielski” 24/ 1962.
13. Więckowski R., Kontrowersje wokół integracji edukacji wczesnoszkolnej, „Życie Szkoły” 4/1995.
14. Więckowski R., Orientacje metodologiczne we współczesnej pedagogice wczesnoszkolnej, „Życie Szkoły”, 7 i 8/1989.
15. Więckowski R., Pedagogika naukowa czy pedagogika propagandy, „Życie Szkoły” 7/1997.

³⁰ Tamże, s. 135.

16. Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1995.
17. Więckowski R., *Pedagogika wieku dziecięcego – nowa specjalność edukacyjna*, „*Życie Szkoły*” 9/1992.
18. Więckowski R., *Pedagogika ze specjalnością nauczanie początkowe w systemie kształcenia nauczycieli*, „*Nauczyciel i Wychowanie*”, 1976, nr 4.
19. Więckowski R., *Rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej jako nauki*, „*Życie Szkoły*” 6 i 7/1991.
20. Więckowski R., *Rozwój pedagogiki wczesnoszkolnej jako nauki*, „*Życie Szkoły*” 3/1998;
21. Więckowski R., *Źródła aktywności edukacyjnej dziecka*, „*Życie Szkoły*” 6 i 7/1993. „*W miesiącu pamięci*”, „*Życie Szkoły*” 9/2002.
22. Wołoszyn S., *Ocena dorobku naukowego dra Ryszarda Więckowskiego ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy habilitacyjnej pt. „Zarys skutecznej organizacji pracy uczniów w nauczaniu początkowym”*. Warszawa 12 maja 1974, materiały archiwalne.

Summary:

The text concerns the professor Ryszard Więckowski's contribution to development of pre-school education pedagogy as science. In initial part of study there is short scientific biography of Professor with regard opinion of professors of John Kulpa and Stefan Wołoszyn about his of work. The analysis showed that he, that he was the creator of many unconventional solutions in range of methodology of initial teachings and pre-school educations, and also ; as well as ; author of conception of pedagogy pre-school education. Original conceptions of educations and improvements of teachers of early education were introduced also, in range of initial teachings, pedagogics of child's age and integrated educations, which professor Ryszard Więckowski co-originated and created.